

Değişen Güvenlik İhtiyaçları ve Kamuoyu

Doç. Dr. Çiğdem Üstün

Giriş

Güvenlik anlayışı Soğuk Savaş'ın bitiminden itibaren büyük değişimler geçirmiş, devletlerin bekasını tehdit eden meselelerin yanı sıra geldiğimiz noktada bireylerin güvenlikleri ekonomik, sosyal ve siber alanlarda güvenlik anlayışımızın baş köşesine oturmuş durumdadır. 1990'larda insani güvenlik kavramının üzerinde durulurken daha ziyade BM'nin İnsani Kalkınma Raporu'ndan hareketle ekonomik, gıda, çevre, sağlık vb. gibi insani kalkınmayı hedef alacak tehditlerden bahsedilmekteydi. Bu çerçevede siber güvenlik ise özellikle 2000'li yıllarda hem devletleri hem de bireyleri doğrudan tehdit eden bir konu olarak önemini artırmıştır. Güvenlik tehditleri çeşitlenirken, güvenlik politikaları da sadece devlet kurumları ve siyasi elitler tarafından şekillendirilen politikalar olmaktan çıkmış, kamuoylarının da görüşlerinin değerli görüldüğü alanlar haline gelmiştir. Özellikle yıllar içerisinde dış ve iç politika arasındaki ilişki de daha fazla karmaşıklaşır hale geldikçe ülke kamuoyları hem dış hem güvenlik politikalarında daha fazla söz sahibi olmuştur.

Türkiye'nin Batı ile ilişkileri ve NATO üyeliği de bu çerçevede hem Türk dış politikasının hem de güvenlik politikalarının tam merkezinde konumlanmış ve en çok tartışılan konularından olagelmıştır. Batı ile ilişkiler üzerine tartışmalar kamuoyu ile ilgili araştırmaların yetersizliğinden ötürü Soğuk Savaş sırasında daha ziyade elitler üzerinden yürümüştür. NATO'nun Soğuk Savaş sonrası dönemde rolünün ne olması gerektiği konusu ise NATO içinde uzun tartışmalar sonucunda NATO'nun sadece askeri bir birlik olarak görülmemesi, kolektif bir güvenlik kimliğine bürünmesi¹ ve güvenlik anlayışımızın değişmesi ile beraber düşünülmesi gereken bir konudur. Bu dönemden itibaren de Türkiye'nin NATO üyeliği konusunda kamuoyunun düşüncelerine de araştırmalarda daha fazla yer verilmeye başlandığını da söylemek yanlış olmayacaktır.

Türkiye'nin güvenlik politikaları ve ihtiyaçları çerçevesinde her zaman ön planda olan NATO özellikle 2010lu yıllarda ABD ile ilişkilerde yaşanan gerilimlerin etkisi ile kamuoyunda daha fazla tartışılırken, anti-Amerikan ve/ya anti-Batı görüşlerin de eskisine nazaran daha fazla görünür olduğu gözlemlenmiştir. Kamuoyunda, ABD'nin NATO ile eşdeğer düşünülmesi Türkiye'nin NATO'ya önemli katkılarda bulunmuş, diğer üye ülkeler ile aynı oy hakkına sahip bir üyesi olduğu gerçeğini gölgelemektedir. ABD'ye karşı Türkiye'de kamuoyunun özellikle 2003 yılında olumsuz görüşlerinin arttığı görülmektedir. 1 Mart 2003 tezkeresi sonrasında Pew

¹ Detaylar için bkz: Özgehan Şenyuva ve Çiğdem Üstün, "NATO-Türkiye İlişkileri / Türkiye Kamuoyu ve Elit Algıları", *Güvenlik Çalışmaları Dizisi*, (editör) Mustafa Aydın, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013

Global araştırmasına göre ABD hakkında olumsuz görüş bildirenler %54'ten %83'e çıkmıştır.² Pew Global'in 2019 Bahar'ında yaptığı araştırma sonucuna göre de Türkiye'de ABD'ye olumsuz bakanların oranı Rusya, Meksika, Almanya, Fransa gibi ülkeleri geride bırakarak %73 seviyesindedir.³ 2010'lardan itibaren 2016 yılındaki darbe girişimi sonrası yaşananlar, hava savunma sistemi, CAATSA yaptırımları, Suriye gibi belli başlı konular sebebiyle defaatle ABD ile diplomatik krizler yaşanmıştır.⁴ Bütün bunların etkisi ile kamuoyunda anti-Amerikan yaklaşımlar yüksek seviyededir.

Soğuk Savaş'ın bitimi ile hayatımıza yavaş yavaş giren ve giderek artan bir öneme sahip olan siber güvenlik, siber yönetim kavramları NATO'nun da 1990'ların sonundan itibaren gündemine girmiştir. 2000'li yıllarda Estonya'ya karşı yapılan siber saldırılar ile beraber NATO bilişim sistemlerinin saldırılara karşı güçlendirilmesi konusuna daha da ağırlık vermeye başladı. Bununla beraber, NATO gibi güvenlik kurumları dışında devletler de kendi tedbirlerini almaya gayret gösterdiler. 2000'li yıllarda seçim güvenliği, dezenformasyon, yalan haber, güvenli internet gibi kavramlar giderek daha sık karşımıza çıkmaya başlamıştır. Bireylerin teknolojiyi, interneti her geçen gün daha fazla kullanması ile günlük yaşamlarının bir parçası haline gelmesi ise sadece devletlerin değil bireylerin de kendi güvenlik anlayışlarında siber alanın öneminin artmasına sebep olmuştur. Bu çerçevede kamuoylarının bu alanda da güvenliğin nasıl sağlanması gerektiği ile ilgili görüşleri daha önemli hale gelmiştir.

Bu raporda Türkiye-NATO ilişkileri ve Türkiye'nin NATO'daki rolü, değişen güvenlik anlayışı ile siber güvenlik konusunun güvenlik politikaları içine nasıl girdiği ve durumun ne olduğu üzerinde durulduktan sonra EDAM ve İstanbul Ekonomi Araştırma'nın 2018 ve 2021 yılında yapmış olduğu kamuoyu araştırma sonuçlarının karşılaştırması yapılacaktır.

Türkiye-NATO ilişkileri

Türkiye'nin 1952'de NATO'ya üyeliği, Türkiye'nin kendisini Soğuk Savaş'ta nerede konumlandığı, güvenlik gereksinimlerini karşılması ve ABD ile ilişkileri bakımından önemli bir yer tutmuştur. Bu dönemde ABD ile ilişkilendirilmesi NATO üyeliğinin daha sonraki dönemlerde de ABD ile iyi veya kötü giden ilişkilerin NATO'ya karşı tutuma etkisini

² Jacob Poushter, "The Turkish people don't look favorably upon the U.S., or any other country, really", *Pew Research Center*, 2014 <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2014/10/31/the-turkish-people-dont-look-favorably-upon-the-u-s-or-any-other-country-really/>, erişim tarihi 11/08/2022

³ Uğur Yıldırım, "Türkiye'de Anti-Amerikancılık", *Türkiye Raporu*, <https://turkiyeraporu.com/arastirma/turkiyede-anti-amerikancilik-6951/> erişim tarihi 11/08/2022

⁴ Detaylar için bkz. Çiğdem Üstün ve Ahmet K. Han, "Part of the West, Going on with the Rest? The Prospect of (Re)Balancing in Turkey's Relations with the European Union and the United States", içinde *Turkey's Changing Transatlantic Relations*, (der) Eda Kuşku-Sönmez ve Çiğdem Üstün, Lexington Books, 2021

açıklamaktadır. Örneğin tüm yabancı askeri üslerin "Amerikan üssü" olarak algılanması askeri ve güvenlik meselelerinde halk nezdinde ABD'nin yerini gözler önüne sermektedir.⁵

1990'larda, Soğuk Savaş sonrasında, NATO'nun uluslararası sistemdeki rolü üzerine çeşitli tartışmalar yapılmış, SSCB'nin çökmesi ile oluşan olumlu hava ile NATO gibi askeri bir örgüte ihtiyaç kalmadığı yönünde bazı fikirlerin de ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Fakat ilerleyen süreç içerisinde ideolojik kamplaşmalardan doğan tehditlerin yerini her geçen yıl yeni tehditlerin aldığı görülmüştür. NATO gibi kurumsallaşmış, kabiliyetleri güçlü ve geliştirilebilen bir örgüte olan ihtiyacın ortadan kalkmadığı açıkça anlaşılmıştır.

1990'lardan itibaren kolektif bir güvenlik kimliğine bürünen NATO artık sadece üye devlet ülkelerin sınırları içinde değil aynı zamanda dünya üzerinde çeşitli istikrarsız bölgelerde kriz yönetimi ve güvenlik sağlamaya başlamış⁶ ve gelişen insani güvenlik kavramı ile beraber de bireylerin güvenliği ile demokrasi ve iyi yönetim konuları ile de daha çok ilgilenmeye başlamıştır.⁷ Değişen tehditlere karşı kendini geliştiren NATO içerisinde Türkiye de bir üye devlet olarak önemli roller üstlenmiştir Soğuk Savaş sonrası dönemde. Örneğin 2010 yılında Lizbon Zirvesi'nde karar verilen yeni Stratejik Konsept sonrasında tartışılmaya başlanan füze savunma sistemleri o günlerden bugünlere kadar farklı çerçevelerden NATO-Türkiye ilişkilerinin ve ABD ile olan ilişkilerinin gündeminde kalmıştır.

Türkiye, 2000'li yıllarda NATO içerisinde önemli görevler de üstlenmiştir. 2002 yılından itibaren iki defa Afganistan'da ISAF komutanlığını yönetmiş, Hamid Karzai Uluslararası Havaalanı'nın güvenlik ve işletme sorumluluğunu 2020 yılı sonuna kadar üstlenmiş, Kosova'da KFOR Harekâtı kapsamında birlik göndermiş, Ege'de düzensiz göçmenlerle mücadele kapsamında NATO faaliyetine deniz unsuru katkısı sağlanmış, NATO Irak Misyonu'na askeri eğitmen/danışman katkısı sağlamış ve DEAŞ ile mücadele kapsamında destekler sağlanmıştır. Yakın zamanda ise Türkiye'nin NATO ile ilişkileri, Rusya'nın Ukrayna'yı işgali sonrası İsveç ve Finlandiya'nın NATO'ya üyelik başvuruları ile kamuoyunun gündemine gelmiştir. Bu tartışmalar sırasında NATO genişlemesinin oydaşma ile gerçekleşebileceği ve Türkiye'nin de tüm haklara sahip bir NATO üyesi ülke olarak kendi çıkarlarını korumak üzere adımlar attığı görülmüştür.

⁵ Askeri tesisler ve NATO üsleri konusunda detaylı bir inceleme için bkz. Selin Bölme, "Soğuk Savaş'ta NATO-ABD-Türkiye Üçgeninde Askeri Üsler: Süreklilik ve Değişim", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 9, No. 34, 2012, s. 51-71

⁶ Alexandra Gheciu, "Security Institutions as Agents of Socialization? NATO and the 'New Europe' ", *International Organization*, Cilt 59, 2005, s. 1003.

⁷ Heiner Hänggi, "Conceptualising Security Sector Reform and Reconstruction", içinde *Reform and Reconstruction of Security Sector*, (der) Alan Bryden ve Heiner Hänggi, Münster, Lit Verlag Münster, 2004 s. 1

İsveç ve Finlandiya'nın üyelik istekleri sonrasında Türkiye'nin ittifaka dahil olmak isteyen bu ülkelerin PKK, PYD/YPG gibi Türkiye'nin güvenliğini tehdit eden terör örgütlerine karşı önlemler almaları ve Türkiye'nin güvenlik endişelerini dikkate almaları gerektiğini belirtmesi ile diplomatik adımlar atılmış ve sonunda Haziran 2022'de bir uzlaşmaya varılmıştır. Varılan mutabakatta şu maddeler özellikle dikkat çekmiştir:

- Finlandiya ve İsveç'in, PYD/YPG ve Türkiye'de FETÖ olarak tanımlanan örgüte destek sağlamayacakları,
- Türkiye, Finlandiya ve İsveç'in aralarında artık milli silah ambargosu bulunmadığını teyit etmeleri,
- Finlandiya ve İsveç'in Türkiye'nin askeri mobilite konusundaki PESCO projesine katılımı dahil olmak üzere, Türkiye ve diğer AB üyesi olmayan Müttefiklerin Avrupa Birliği'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nın mevcut ve müstakbel girişimlerine mümkün olan en geniş şekilde dahil edilmesine destek verecekleri

Bu tartışmalar sırasında Türk medyasında göze çarpan bir husus Türkiye'nin NATO üyeliği ile ilgili algılamalar açısından önemlidir. Örneğin bazı internet haberlerinde "Türkiye, NATO, İsveç ve Finlandiya arasında dördü zirve"⁸, "Türkiye NATO, İsveç ve Finlandiya'dan ne istiyor?"⁹ gibi başlıklar Türkiye'nin NATO'dan ayrı, NATO'nun dışında bir aktör olduğu izlenimini uyandırmaktadır. Türkiye'nin diğer üye ülkelerle aynı statüde, aynı oy hakkına sahip bir NATO ülkesi olduğu bazen unutulmaktadır. Halbuki, Türkiye'nin NATO'dan ayrı olmadığı 2017 yılında NATO'nun müttefik ülkeler kamuoylarını aydınlatmak üzere başlattığı "WeAreNATO" (Biz NATO'yuz) iletişim kampanyasına Türkiye de katılmıştı.¹⁰ Bu tip tartışmalarda "NATO üyeleri arasında zaman içinde gelişmiş bir çalışma kültürünün varlığı ve danışmaların İttifakın çalışmalarının merkezinde kilit bir husus olduğu"¹¹ ve Türkiye'nin de bu çalışma kültürünün ve danışma süreçlerinin parçası olduğu gerçeği yok sayılarak yorumlar yapılmaktadır.

Siber alan: yeni güvenlik ihtiyaçları ve Türkiye

2022 yılının Haziran'ında yayınlanan NATO Stratejik Konsept'i Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin ardından ortaya çıkmış bir belge olarak hem bölgedeki hem de küresel çapta jeopolitik

⁸"Türkiye, NATO, İsveç ve Finlandiya arasında dördü zirve", *Haber7com*, <https://www.haber7.com/dunya/haber/3236352-turkiye-nato-isvec-ve-finlandiya-arasinda-dortlu-zirve>, erişim tarihi 11/08/2022

⁹Bloomberg: Türkiye NATO, İsveç ve Finlandiya'dan ne istiyor?, *Para Analiz*, <https://www.paraanaliz.com/2022/politika/bloomberg-turkiye-nato-isvec-ve-finlandiyadan-ne-istiyor-g-30499/> erişim tarihi 11/08/2022

¹⁰ Ahmet Üzümcü, Tacan İldem ve Fatih Ceylan, "NATO'suz Türkiye", *EDAM*, 18/02/2021, <https://edam.org.tr/natosuzturkiye/> erişim tarihi 12/08/2022

¹¹ Tacan İldem, "NATO Yeni Stratejik Konsepti Nedir, Ne Değildir?", *EDAM*, 18/07/2022, <https://edam.org.tr/nato-yeni-stratejik-konsepti-nedir-ne-degildir-2/> erişim tarihi 11/08/2022

tehditlerin yanı sıra özellikle yenilikçi ve çığır açan teknolojilerin önemine vurgu yapmaktadır. Gelişen teknolojiler ve bu teknolojilerin kullanımında ise siber alan devletleri ve devlet dışı aktörleri yakından ilgilendirmektedir. Konsept metninin tümünde siber alan ve siber güvenlik tehditlerine önem verildiği, bu alanda kabiliyetlerin gelişmesinin gerekliliği, teknolojik yatırım ve işbirliklerinin altının çizildiği görülmektedir.¹² Özellikle kinetik çatışmalardan ziyade hibrit tehditlerin hem ulusal hem de küresel çapta dayanıklılığın artırılmasını gerektirdiği gerçeğinden hareketle NATO siber güvenlik ile ilgili çalışmaların küresel olmasının önemine dikkat çekmektedir. Hibrit tehditlerin barış ve savaş zamanı arasında herhangi bir fark gözetmediğini de unutmayarak dayanıklılığın artırılması gerekmektedir. Bu çerçevede diğer üye ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de elbette bu konuda politikalar üretilmekte ve güvenlik anlayışının değişiminin yansımaları görülmektedir.

2010’larda bu alanda kurumsal adımlar atılmış, siber tehditler Milli Güvenlik Siyaset Belgesi’ne girmiş, Tübitak ile Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) ortaklığıyla I. Ulusal Siber Güvenlik Tatbikatı yapılmış, Bilişim Suçlarıyla Mücadele Daire Başkanlığı ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı altında Siber Güvenlik Kurulu oluşturulmuştur. Siber güvenlik 2013-2014 Eylem Planı’nda “işlediği bilginin gizliliği, bütünlüğü veya erişilebilirliği bozulduğunda, can kaybına, büyük ölçekli ekonomik zarara, ulusal güvenlik açıklarına veya kamu düzeninin bozulmasına yol açabilecek bilişim sistemlerini barındıran altyapılar”¹³ şeklinde tanımlanmıştır. 2020 – 2023 Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı’nda 8 ana başlıkta stratejik amaçlar sıralanmıştır. Bunlar; Kritik Altyapıların Korunması ve Mukavemetin Artırılması, Ulusal Kapasitenin Geliştirilmesi, Organik Siber Güvenlik Ağı, Yeni Nesil Teknolojilerin Güvenliği, Siber Suçlarla Mücadele, Yerli ve Milli Teknolojilerin Geliştirilmesi ve Desteklenmesi, Siber Güvenliğin Milli Güvenliğe Entegrasyonu, Uluslararası İş Birliğinin Geliştirilmesi’dir.¹⁴

Siber alanda devletler için önemi artan kavramlardan birisi de siber egemenliktir. Siber alan literatürde fiziksel, mantıksal, bilişsel katmanlarda, yani çok katmanlı bir şekilde tanımlanmaktadır.¹⁵ Bütün bu katmanlarda sağlanması gereken güvenlik ve bu güvenliğin kim

¹² https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf

¹³ T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, *Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve 2013-2014 Eylem Planı*, <https://hgm.uab.gov.tr/uploads/pages/siber-guvenlik/some-2013-2014-eylemplani.pdf> erişim tarihi 11/08/2022

¹⁴ T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, *Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı 2020-2023*, <https://hgm.uab.gov.tr/uploads/pages/siber-guvenlik/ulusal-siber-guvenlik-stratejisi-ep-2020-2023.pdf> erişim tarihi 11/08/2022

¹⁵ Bu tanımlamalar için bkz. Tuba Eldem, “Uluslararası Siber Güvenlik Normları ve Sorumlu Siber Egemenlik”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 79 (1), Nisan 2021, 347-378, <https://iupress.istanbul.edu.tr/tr/journal/mecmua/article/uluslararasi-siber-guvenlik-normlari-ve-sorumlu-siber-egemenlik> e

tarafından sağlanması gerekliliği devletlerin egemenlik alanları, uluslararası hukuk ve normların oluşturulması gibi birçok alanda tartışılmaktadır artık. Örneğin, 2016 ABD seçimleri, Brexit referandumu gibi süreçlerde sosyal medya platformlarının insanların siyasi tercihlerinin illegal yöntemler veya hukuki boşluklardan yararlanılarak yönlendirilmesi gibi meseleler hem devletlerin güvenliği hem de bireylerin güvenliği açısından göz ardı edilemeyecek kadar mühim hale gelmiştir. 2019 yılında ise BM Genel Kurulu'nda Siber Alanda Sorumlu Devlet Davranışını Geliştirmek için Ortak Bir Bildiri¹⁶ yayınlanmış, siber alanın devletler ve devlet-dışı aktörler tarafından demokrasileri, kurumları ve rekabeti zayıflatan bir platform olarak kullandıkları ve bu sebeple de devletlerin bir arada çalışmasının gerekliliğinin altı çizilmiştir.

Ekonomik, siyasi ve sosyal bakımdan her türlü enformasyonun yayılabildiği ve dezenformasyonun yapılabildiği siber alanlar devletler tarafından kontrol altında tutulmak istenmektedir. Fakat, bu kontrolün de fikir hürriyeti ve temel insan haklarına zarar vermemesi gerekmektedir. Bu çerçevede nasıl bir yöntem ile ulusal ve uluslararası seviyelerde önlemler alınacağı, normlar üretileceği ve anlaşmalara varılabileceği çok tartışmalı alanlardır. Burada sadece otoriter sistemlerin siber alanda egemenlik iddiası değil aynı zamanda ABD gibi liberal demokratik ve ekonomik sistemin güçlü olduğuna inanılan devletlerde de bu tartışmaların hararetli olduğunun altı çizilmelidir. Egemenlik tartışmaları içerisinde büyük şirketler, özellikle büyük veri ve verilerin nasıl toplanacağı ve kullanılacağı meseleleri ile ilgili olarak, devlet dışı aktörler olarak önemli yer tutmaktadırlar. Büyük şirketler içerisinde sosyal medya şirketleri ve bu çerçevede de sosyal medyanın nasıl düzenlenmesi gerekliliği ulusal ve uluslararası platformlarda hararetle konuşulmaktadır.

Karşılaştırmalı Kamuoyu Sonuçları

Türkiye – NATO ilişkileri

Türkiye'nin NATO'dan çıkıp, alternatif güvenlik işbirlikleri içine girmesi çokça tartışılan bir konu olmuş, yazılı ve görsel medyada ABD yerine Rusya ile, hatta daha ileriye giderek NATO yerine Şangay İşbirliği Örgütü'ne girilmesi yönünde yorumlara rastlanmıştır. "Sizce Türkiye NATO üyeliğine alternatif bulmalı mı?" sorusu altında 2018 ve 2021 yılında 12 ilde 1500 kişi bilgisayar destekli telefon görüşmesi (CATI) ile yapılan ankete katılanlara altı farklı ifade hakkında fikirleri sorulmuştur.

¹⁶ US Department of State, *Joint Statement on Advancing Responsible State Behavior in Cyberspace*, 23/09/2019, <https://www.state.gov/joint-statement-on-advancing-responsible-state-behavior-in-cyberspace/> erişim tarihi 11/08/2022

	2018 (%)	2021 (%)
Dış güçlerin Türkiye'yi kontrol için bir aracı olduğunu düşünüyorum	34,2	44,2
Türkiye'nin NATO'dan çıkıp kendi başına hareket etmesi gerektiğini düşünüyorum	27,5	22,5
Türkiye'nin NATO üyesi kalsa da NATO dışı ülkelerle askeri işbirliği yapması gerektiğini düşünüyorum	36,5	22,6
Türkiye'nin NATO üyesi kalması gerektiğini düşünüyorum	27,4	41,1
Türkiye'nin NATO yerine Rusya'yla güvenlik işbirliği yapması gerektiğini düşünüyorum	22,1	2
Türkiye'nin NATO yerine Şangay İşbirliği Örgütü'ne üye olması gerektiğini düşünüyorum	19,4	3,2

Anketlere katılanların Türkiye'nin NATO haricinde bir güvenlik işbirliğine bakış açılarında en büyük değişiklik Rusya ile güvenlik işbirliği yapması ve NATO yerine Şangay İşbirliği Örgütü'ne üye olması gerektiği ile ilgili sorularda ortaya çıkmaktadır. 2018 yılında %22,1 olan Rusya ile güvenlik işbirliğine destek, 2021 yılında %2'ye düşmüştür. Aynı şekilde sert bir düşüş Şangay İşbirliği Örgütü'ne üyelik konusunda da görülmektedir. Bunlarla beraber NATO üyeliğine destek de %27,4'ten %41,1'e çıkmıştır. Bu soruya verilen cevaplara göre 2018 yılından beri bölgede yaşanan gelişmeler, artan güvenlik tehditleri ve ABD ile yaşanan sorunların bu tehdit anlayışlarına etkisinden bahsetmek mümkündür. Fakat NATO'yu dış güçlerin Türkiye'yi kontrol için bir aracı olarak görenlerin oranında da 2018'den 2021'e bir artış gözlemlenmektedir.

NATO'yu dış güçlerin ülkeyi kontrol için bir araç olarak görenlerin yaşa göre kırılımlarına baktığımızda 2018 ve 2021 yılları arasında evet diyenler arasında en çok artışın 65 ve üstü yaş aralığında olduğunu görmekteyiz. Gençler arasında da bu ifadeye evet diyenlerin oranında bir artış görsek de yaş aralığı arttıkça evet yüzdesinin daha çok arttığını görmekteyiz.

Dış güçlerin Türkiye'yi kontrol için bir aracı olduğunu düşünüyorum						
	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65 ve üstü
2018	37%	31,9%	32,8%	37,2%	39%	26,8%

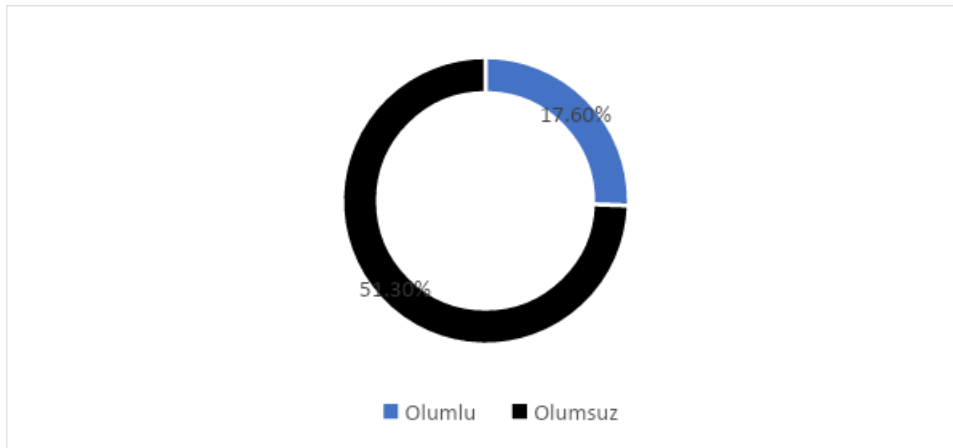
2021	39%	42%	48%	44%	47%	43%
------	-----	-----	-----	-----	-----	-----

2018 ve 2021 yılları karşılaştırıldığında NATO üyeliğinin "Türkiye'nin güvenliği için gerekli olduğunu" düşünenlerin oranında da artış görülmektedir.

	2018 (%)	2021 (%)
Türkiye'nin güvenliği için gerekli olduğunu düşünüyorum	30	51,3

Ankete katılanların NATO'nun Türkiye'nin güvenliği için gerekli olduğunu düşünüyorum ifadesine verilen cevapların kırılımlarına eğitim bakımından baktığımızda 2018 yılında okuma yazma bilmediğini belirtenlerin %37'si evet derken bu oran 2021 yılında %67'ye çıkmıştır. Bu artış ilkökul, ortaokul ve lise mezunlarında da görülmüştür. Örneğin lise mezunlarında 2018 yılında %39 iken evet diyenlerin oranı, 2021 yılında %50'ye çıkmıştır. Bu ifadeye hayır diyenlerin oranlarına baktığımızda ise her eğitim seviyesinde bu oranlarda da artış olduğu gözlemlenmektedir. Bu çerçevede 2018 yılından 2021 yılına geldiğimizde kamuoyunun NATO'nun Türkiye'nin güvenliğine etkisini topyekûn pozitif gördüğünü söylemek mümkün değildir. Aynı örnek üzerinden devam edersek, lise mezunlarına bakıldığında bu ifadeye hayır diyenlerin %24,3'ten %50'ye oranın çıktığını ve 2021 sonuçlarında ankete katılan lise mezunlarının bu soruda yarı yarıya ayrıldıklarını görmek mümkündür.

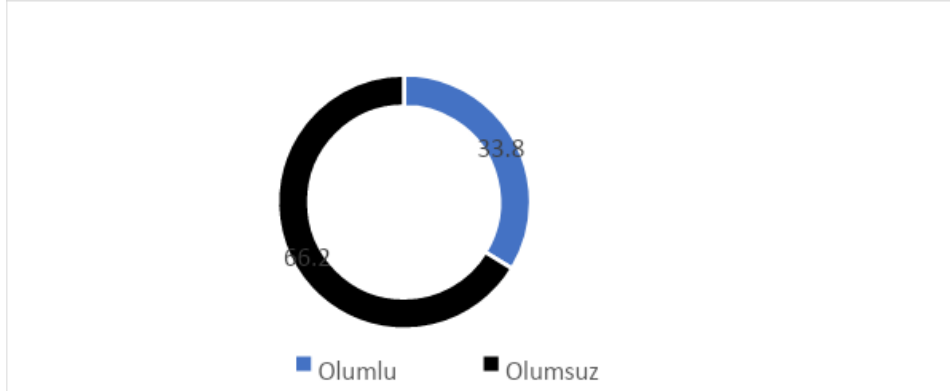
NATO'nun dünya güvenliğindeki rolü hakkında ne düşünüyorsunuz? (2021)

Ankete katılanların 2018 ile 2021 değerleri karşılaştırıldığında bir diğer önemli çıktı ise NATO'nun dünya güvenliğindeki rolü hakkında ne düşünüldüğüdür. 2018 yılından 2021 yılına kadar olan süreçte bu soruya olumlu buluyorum diyenlerin oranında %16 oranında bir düşüş görülmektedir. Fakat bu soruya olumsuz buluyorum diyenlerin oranında da düşüş

görülmektedir. 2018 yılında %66,2 olumsuz buluyorum diyenler 2021 yılına gelindiğinde %51,3'e gerilemiştir.

NATO'nun dünya güvenliğindeki rolü hakkında ne düşünüyorsunuz? (2018)

Bu çerçevede bir kez daha topyekûn bir pozitif algı görülemese de olumsuz görenlerdeki düşüş ankete katılanların NATO'ya karşı tamamen negatif bir tutum içinde olmadığını bizlere göstermektedir. Bu gözlemi teyit eden bir diğer soru ise "Bir NATO üyesi ülkenin güvenliğini sağlamak için Türk askerlerinin görevlendirilmesini doğru mu yoksa yanlış mı bulmaktasınız?" sorusudur. Buna verilen cevaplarda da her ne kadar doğru buluyorum diyenlerde büyük bir fark olmasa da yanlış buluyorum diyenlerde bir düşüş görmekteyiz.

	2018 (%)	2021 (%)
Doğru buluyorum	44,9	45,4
Yanlış buluyorum	55,1	49,1

2021 yılında yapılan anket sonuçlarını yaş aralıkları ile incelediğimizde, her yaş grubunda ankete katılanların neredeyse yarı yarıya ayrıldığını görmek mümkün olmaktadır. Eğitim durumlarına göre ise ankete katılanlardan yüksek lisans yapanlarda bir NATO üyesi ülkenin güvenliğini sağlamak için Türk askerlerinin görevlendirilmesini doğru bulanların oranı diğer gruplara göre daha fazladır. 2018 yılı sonuçları ile karşılaştırdığımızda da benzer sonuçlar ile karşılaşılmaktadır.

	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65 ve üstü
Doğru buluyorum	49%	42%	45%	48%	47%	43%
Yanlış buluyorum	45%	55%	49%	46%	48%	50%

	Doktora	İlkokul mezunu	İlkokul terk	Lise ve dengi meslek okulu mezunu	Okuma-ya zma bilmiyor	Ortaokul veya dengi meslek ortaokul mezunu	Yüksek lisans	Yüksekokul veya üniversite mezunu
Doğru buluyorum	60%	44%	48%	44%	33%	41%	61%	47%
Yanlış buluyorum	40%	47%	40%	51%	42%	57%	35%	49%

Siber Yönetişim

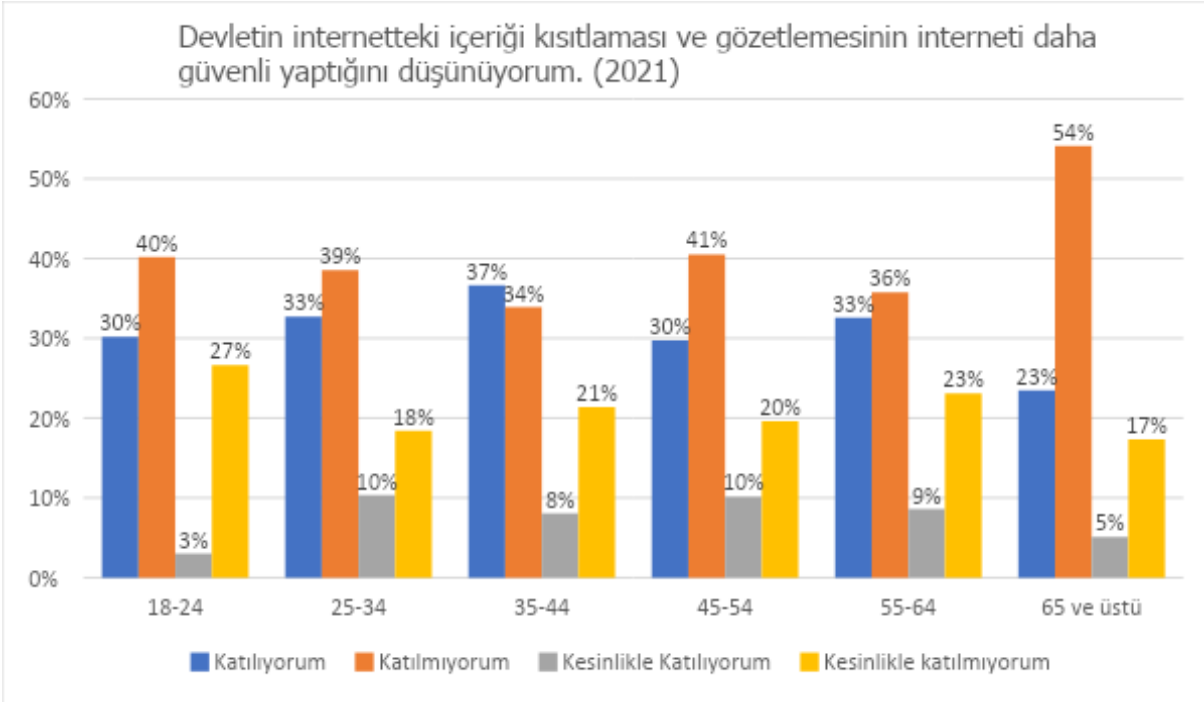
Güvenlik anlayışının genişlemesi, sadece askeri alanların güvenlik anlayışımız olmaktan çıkması ile beraber siber alanın kontrolü, güvenliğinin sağlanması ve insan haklarının temelinde yatan düşünce özgürlüğünün korunması gibi konular gündemi çokça meşgul etmektedir. Devletlerin bu alana ne kadar müdahale etmesi gerektiği siyaseten de akademik olarak da tartışılmakta ve henüz kesin bir yargıya varılamamıştır. Bir yandan yukarıda bahsedildiği gibi egemenlik kavramı ile ilişkisi sebebiyle devletlerin söz hakkının daha fazla olması gerektiğini söyleyenler ile bu alanda devlet kontrolünün düşünce özgürlüğüne zarar vereceğini düşünenler arasındaki tartışma sürmektedir. Bu tartışmaların kamuoyuna yansımaları da hem 2018 hem 2021 yılında yapılan anketlerde kendisini göstermektedir. İnternetteki içeriklerin devletler tarafından kısıtlanması gerektiğini düşünenlerin yüzdesinde 2018 yılından 2021 yılına kadar 9 puanlık bir düşüş görülmüştür. İnternetteki içeriklerin herhangi bir kısıtlamaya tabii olmaması gerektiğini söyleyenlerde de 9 puanlık bir artış gözlemlenmiştir.

İnternetteki içeriklerin kısıtlanması ile ilgili ifadelerden hangisine katılıyorsunuz?

	2018 (%)	2021 (%)
Devletler tarafından kısıtlanması gerektiğini düşünüyorum	49,4	40,2
Herhangi bir kısıtlamaya tabii olmaması gerektiğini düşünüyorum	50,6	59,6

Devletin internetteki içeriği kısıtlaması ve gözetlemesinin interneti daha güvenli yaptığını düşünenlerin yaş dağılımlarına bakıldığında 2021 yılında 35-44 yaş aralığı dışında tüm yaş gruplarında katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. 2018 yılındaki sonuçlarla

karşılaştırıldığında ise her yaş dağılımında devlet kontrolünün güvenliği sağlamadaki rolünü pozitif bulanlarda bir düşüş görülmektedir.

Devletin internetteki içeriği kısıtlaması ve gözetlemesinin interneti daha güvenli yaptığını düşünüyorum. (2018)

	Evet	Hayır
18-24	58,1%	41,8%
25-34	69,6%	30,4%
35-44	65,1%	34,9%
55-64	62,3%	37,7%
45-54	62,3%	37,7%
65++	68,2%	31,8%

Küresel çapta da internet yönetiminin bağımsız bir gözetim mekanizması kurularak yapılması gereklidir diyenlerin yüzdelerinde artış gözlemlenmiştir. 2018 yılında bu oran 31,5% iken 2021 yılında %55,9'a çıkmıştır. Bu oranlar bize ankete katılanların devletlerin interneti kontrol altına almalarından bağımsız bir kuruluşun gözetim faaliyetinde bulunmasının özgürlük alanlarına daha az müdahale anlamına geldiğini düşündüklerini anlatmaktadır. Zaten "Devletler, vatandaşların internet kullanımı bağlamında, ifade özgürlüğü ve gizlilik haklarının sınırlandırılması gibi mevcut yasaların nasıl uygulandığı konusunda vatandaşları daha iyi bilgilendirmelidir." ifadesine katılanların oranı da %80lerin üzerinde çıkmaktadır. Yaş gruplarındaki dağılımlarına baktığımızda bu ifadeye katılanların 18-24 yaş grubu dışında bütün yaş

gruplarında 2021 yılında %80 üzerinde olduğunu görmekteyiz. Bu sonuçlar bize ankete katılanların çok büyük bir çoğunluğunun ifade özgürlüğü ve gizlilik konularında hassas olduklarını açıkça göstermektedir.

Devletler, vatandaşların internet kullanımı bağlamında, ifade özgürlüğü ve gizlilik haklarının sınırlandırılması gibi mevcut yasaların nasıl uygulandığı konusunda vatandaşları daha iyi bilgilendirmelidir. İfadesine katılıp katılmadığınızı belirtir misiniz?						
	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65 ve üstü
Bilmiyorum	2%	1%	3%	1%	0%	3%
Katılıyorum	76%	83%	86%	85%	85%	87%
Katılmıyorum	22%	16%	11%	14%	15%	10%

Sonuç

Türkiye'nin genelde Batı, özelde NATO ve ABD ile ilişkileri hem elitler arasında hem de kamuoyunda on yıllardır tartışılmış meselelerdir. Son zamanlarda ise Türkiye'nin dış politikadaki yönü tartışmaları içinde Türkiye'nin Batı'dan uzaklaşması, Rusya ile "stratejik" işbirliğine girmesi, hatta her ne kadar mukayese kabul etmeyecek iki örgüt olsa da NATO ile Şangay İşbirliği Örgütü karşılaştırmaları sosyal ve geleneksel medyada ve kamuoyunda yapılmaktadır. Genişleyen güvenlik ihtiyaçları, devletlerin artan kontrol arzuları, askeri ve insani güvenlik alanlarında hem egemenlik tesisi hem de egemenlik alanlarını koruma istekleri kamuoyundaki tartışmalara da yansımaktadır.

2018 ve 2021 yıllarında yapılan anketler karşılaştırıldığında kamuoyunda ABD ve NATO'ya karşı kuşkucu tutumun devam ettiği fakat Türkiye'nin NATO'dan çıkması veya yerine alternatif işbirliği modelleri bulması konusunda kamuoyu görüşlerinde NATO üyeliği lehine değişim gözlemlenmiştir. Genişleyen güvenlik anlayışımız çerçevesinde bireylerin ve devletlerin güvenliği bakımından artan bir öneme sahip olan siber alanla ilgili olarak da hem 2018 hem de 2021 yılı sonuçları kamuoyu araştırmasına katılanların ifade özgürlüğü ve gizlilik haklarının korunmasına önem verdiklerini ve 2018'den bu yana devlet tarafından siber alanın kontrolüne daha şüpheli yaklaşıklarını göstermektedir.